

ДО ПИТАННЯ ПРО НЕПРАВОМІРНУ ВИГОДУ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Никифоров А. С.

*аспірант кафедри кримінально-правових дисциплін
Дніпровського державного університету внутрішніх справ
ORCID 0009-0000-6110-8902*

Поняття «неправомірна вигода» останнім часом досить актуальна в рамках кримінального законодавства, оскільки антикорупційні тенденції набувають дедалі більшого пріоритету у векторі державної політики. Саме тому, починаючи будь-яке дослідження, існує необхідність у висвітленні основних складових понятійно-категоріального апарату зазначеного розділу. Ми звернулися до окремих нормативно-правових актів, які регламентують основні положення антикорупційного законодавства. Зокрема, слід звернути увагу на те, що 1 вересня 2016 року втратив чинність Закон України № 3206-VI «Про засади запобігання і протидії корупції», в якому вперше розкрито поняття «неправомірна вигода», однак законодавець досить умовно підійшов до тлумачення цього поняття, зазначивши, що неправомірною вигодою є «грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, які обіцяють, пропонують, надають або одержують без законних на те підстав» тощо [1]. Зважаючи на подане тлумачення, у суб'єктів, яких стосуються положення антикорупційного законодавства повинно сформуватися сприйняття окремих заборон під час виконання ними службових або посадових обов'язків. При цьому в зазначеному Законі України було вміщено також поняття «корупція», однак воно мало вигляд вже більш розширеного, осмисленого в правовому аспекті поняття. Так, законодавець розглядав корупцію як «використання особою, зазначеною в частині першій статті 4 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції», наданих їй службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей з метою одержання неправомірної вигоди прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній в частині першій статті 4 означеного Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з цим можливостей» [1; 2].

Слід зауважити, що в ч. 1 ст. 4 досліджуваного нами Закону вміщено досить широкий перелік службових і посадових осіб, на яких розповсюджується дія нормативно-правового акту. Згодом його було частково перенесено до оновленого Закону у сфері запобігання корупції. Поступово уповноважені органи у сфері попередження та запобігання корупції, аналізуючи чинні законодавчі програми, дійшли висновку, що окремі антикорупційні положення, які набули актуальності та закріпилися як звичай, необхідно зафіксувати в рамках чинного антикорупційного законодавства. Закон України «Про запобігання корупції» прийнятий 14 жовтня 2014 року з метою комплексного реформування системи запобігання корупції у відповідності до міжнародних стандартів та успішних практик іноземних держав [3]. Натомість Закон України «Про засади запобігання і протидії корупції» втратив чинність дещо пізніше, у 2016 році, тому певний час в рамках українського кримінального законодавства була наявна правова колізія.

В Законі України «Про запобігання корупції» поняття «корупція» та «неправомірна вигода» були перенесені, однак дещо доповнені та розширені, в окремих аспектах набули нового тлумачення і змісту:

- корупція – використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 Закону України «Про запобігання корупції», наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 даного Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей;

- неправомірна вигода - грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, будь-які інші вигоди нематеріального чи негрошового характеру, які обіцяють, пропонують, надають або одержують без законних на те підстав [3].

Встановивши наявність прогалини та певної понятійної неточності в рамках чинного антикорупційного законодавства, поняття «неправомірна вигода» доповнено складовою «будь-які інші вигоди матеріального або нематеріального характеру», що означає остаточне розширення спектру благ, отримання яких вважається отриманням неправомірної вигоди тощо. Введення словосполучення «будь-які інші вигоди матеріального або нематеріального характеру» закріпило категоричну позицію держави в забороні поширення корупційних тенденцій.

Оновлений Закон закріпив чимало нових термінів. Серед яких слід виокремити виокремлення поняття «правопорушення, пов'язане з корупцією - діяння, що не містить ознак корупції, але порушує встановлені Законом України «Про запобігання корупції» вимоги, заборони та обмеження, вчинене особою, зазначеною у частині першій статті 3 Закону, за яке законом встановлено кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність тощо» [3].

Таким чином, законодавець визначає, що не всі ситуативні моделі, в яких фігурують окремі елементи неправомірної вигоди, можна вважати корупцією. Діяння, пов'язане з корупцією, порушує певні заборони та обмеження, однак його не можна за рівнем шкідливості ставити поряд з корупційним правопорушенням, яке слід охарактеризувати як виявлення умислу особи на заволодіння певними благами. Саме тому можемо підкреслити позитивний аспект в оновленому кримінальному законодавстві, адже створення варіантів кваліфікованої оцінки діяння, дозволить, не порушуючи права особи та суттєво не обмежуючи їх, реалізувати положення антикорупційного законодавства.

Література:

1. Про засади запобігання і протидії корупції: Закон України № 3206-VI, втратив чинність 01.09.2016 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3206-17#Text> (дата звернення: 01.12.2023).

2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо приведення національного законодавства у відповідність із стандартами Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією: Закон України №221-VII в редакції від 08.07.2018 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/221-18#n75> (дата звернення: 01.12.2023).

3. Про запобігання корупції: Закон України № 1700-VII в редакції від 19.10.2023 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 01.12.2023).